

İÇİNDEKİLER

Önsöz	5
İkinci Baskıya Önsöz	7
Teşekkürler	10
Giriş	13
Bölüm 1 Boğaziçi Üniversitesi'ne Giriş	15
Bölüm 2 Laboratuvar Kurulurken	18
Bölüm 3 YÖK Öncesi TÛMÖD Faaliyetleri	26
Bölüm 4 YÖK Heyulası	34
Bölüm 5 YÖK'ün Bilmediği "Üniversite"	40
Bölüm 6 Laboratuvar Fikri	50
Bölüm 7 Bilim ve Duygu	77
Bölüm 8 Thaumata ve Travma	83
Bölüm 9 Üniversite Dışında Yaşam	88
Bölüm 10 Üniversiteye Dönüş: ABD'de Araştırmalar	94
Bölüm 11 Biyolojik Saat	99
Bölüm 12 Boğaziçi Üniversitesi'ne Geri Dönüş: Laboratuvar Yeniden Kuruluyor	107
Bölüm 13 YÖK Yeniden	121
Bölüm 14 Emeklilik ve Düşündürdükleri	125
Sonsöz	133
Ek Notlar	135
Kaynakça	156
Dizin	157

Önsöz

Ülkemizde kişiler yaptıkları ile yetinir, bunu nasıl gerçekleştirdiklerini yazmazlar. Toplumumuzda yazı geleneğinin, hele hele otobiyografi yazımının yeterince yerleşmemiş olması da, bu konuda önemli bir frenleyici etkindir. “Kol kırılır, yen içinde kalır”, “Büyüklerimiz daha iyi bilir”, “Ben kimim ki yazayım,” gibi tavırlar da yazmayı zorlaştırır. Kişisel tevazu ve yaptığını büyütüymüş izlenimi vermek istememek de yazmayı engelleyebilir. Buna irili ufaklı daha çok sayıda neden, hattâ bahane eklemek mümkün. Peki bu durumda bu kitap neden yazıldı? Hemen altını kalın çizgilerle çizerek belirtiyim; ben de bu yazdıklarımın ülkemizde bilim tarihi, geleneği ve birikimine mütevazı bir katkı yapacağı konusunda bile kuşkuluyum. Daha da önemlisi, içinden bilim tarihi geçtiğini düşündüğüm (vehmettiğim?) laboratuvarın dünya standartları ile sözü bile edilemeyecek kadar mütevazı olduğunu vurgulamalıyım. O hâlde neden? Umduğum, okurlarıma bu kitabın sonuna geldiklerinde ulaştıkları noktanın, benim bu kitabın başında bulunduğum yer olmasıdır. O nokta “neden” sorusuna yanıt sağladığı gibi, umarım bu kitabın yazılmasındaki gereklilik konusunda okuru ikna eder.

Bu kitabı yazarken zorlandığım bir konuyu okura aktarmalıyım. Burada iç içe geçmiş üç ana konu, bir bakıma üç sarmal söz konusu: bilim tarihi bağlamında laboratuvar ve deney geleneği, bu gelenek ve dinamik içinde mütevazı bir laboratuvarın ortaya çıkışı ve bu laboratuvarın kurucusunun kısa da olsa kendi öyküsü. Zorluk, tematik kavram ve gelişmelerin, biri bilim tarihi, diğeri ise bir yaşam ile sınırlı kronolojik gelişmelerle uyum içinde anlatma endişemden kaynaklanıyor. Bir anlamda, bir üçlü sar-

malın okuru yormadan gözler önüne serilmesi gerekiyor. Bunu yaparken bu üç sarmalı ana hatları ile kendi tarihsel gelişimleri ve dinamikleri ile ayrı ayrı değil, mümkün olduğunca birbirlerine sarılı bir biçimde ele almaya çalıştım. Okurların bu kitabı geleneksel deyimiyle bir *apologia pro vita sua* bir başka deyişle mütevazı bir laboratuvarın neden mütevazı kaldığını açıklamaya yönelik bir bahane ileri sürme vesilesi olarak değil, bilakis bu laboratuvarlardan yola çıkarak ülkemizde ve dünyada bilimin nasıl yapıldığı ve laboratuvarların nasıl işlediğine ilişkin ufak bir tarihsel not olarak değerlendireceklerini umuyorum.

İkinci Baskı İçin Önsöz

Kitabı ikinci baskısı için elden geçirirken önümde iki seçenek vardı. Birincisi, kitaptaki ufak tefek yazım hatalarımı düzelterip bazı noktaları kısaca daha açık bir şekilde ifade etmektir. İkinci seçenek ise, 2016'daki baskısından sonra genelde üniversitelerimizin, özellikle de konu ettiğim Boğaziçi Üniversitesi'nin başına gelenleri ayrıntılı bir biçimde ele alarak, kitabı 2016'da bıraktığım noktadan bugüne getirmektir. Ben ikinci baskıda yaklaşık son sekiz yılın bir muhasebesini yapmak yerine burada kısaca 2016'dan sonraki durumu sadece birkaç paragrafla özetlemeyi tercih ettim. Bunun nedeni son yıllardaki gelişmeleri önemsememem değil, bilakis bu konunun kendi içinde elinizdeki kitabın kapsam ve çerçevesini aşan derinlik ve vehamette olmasıdır. Bu nedenle üniversite üzerindeki baskı sonucu 2016 yılından başlayarak geline ve aşağıdaki kısa nottan da görüleceği gibi giderek ağırlaşan durumun Türk üniversiteleri ve Boğaziçi için önemini bir başka kitapta ele almaya karar verdim.

Bu kitabın ilk baskısı 2016'da Boğaziçi Üniversitesi Yayınları'ndan çıktığında ben 5 yıl önce emekli olmuş bir öğretim üyesi olarak ileriki yıllara umutla bakıyor, emekliliğin verdiği serbestlikle nörobilim konusundaki ilgimi yeni çalışmalarla yoğunlaştırmayı planlıyordum. Nitekim ilk baskıda da belirttiğim gibi, üniversitenin bazı emekli öğretim üyelerine tanıdığı "emeritus" statüsü ile laboratuvarım ve kurumla ilişkilerimi koparmadan huzurlu ve yoğun bir çalışma dönemine hazırlanırken, öngörmediğim iki önemli konu sadece beni değil bütün ülkeyi derinden etkiledi. 15 Temmuz 2016'da bir darbe girişimi sonrasında iktidar, Olağanüstü Hâl ilan ederek Kanun Hükmünde Kararna-

meler ile (KHK) darbeye ilişkilendirdikleri çok sayıda kişiyi tutuklattı; önemli sayıda akademisyen ve üniversite çalışanlarını sorgusuz sualsiz işten çıkarmakla kalmadı, çoğu hakkında davalar açtı. Ayrıca, darbe ile “ilişkilendirilen” 15 üniversite kapatıldı, bu kurumlardaki öğrenci ve öğretim üyeleri bir anda kendilerini kurumlarının dışında buldu. Yakın geçmişte gerçekleşen bu ağır darbeleri okurlar eminim dikkatle izlemiş ve belki de vahim sonuçlarından doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmişlerdir.

Sadece benim değil birçok kişinin yaşamını etkileyen ikinci gelişme iktidarın 2021 başında Boğaziçi Üniversitesi’ne öğretim üyelerinin oylarıyla seçilmiş adayı değil, dışarıdan birini rektör olarak atamasıydı. Bu gelişme birçok kişiye belki 15 Haziran sonrasındakine kıyasla daha yerel ve kısıtlı bir etkiye sahip gibi görünebilse de, gerçekte akademik dünyamız, üniversite gençleri ve daha da önemlisi bütün toplum açısından üzerinde özellikle durulması gereken bir darbe niteliğindedir. AKP iktidarı 15 Temmuz sonrası OHAL ile sağlanan yeni bir güçle üniversitelerde rektör seçimlerini ortadan kaldırıp rektörleri doğrudan atayarak üniversiteleri ele geçirdi. Buradaki son kalelerden biri olan Boğaziçi’ndeki atama ile artık bütün üniversitelerin tek bir merkezden yönetilebilmesi için kapı açılmıştı.

Derken iktidarın beklemediği bir şey oldu. Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyeleri, öğrencileri, mezunları ile birlikte atanmış kayyuma karşı direniş başlattılar. Bunun sonucu 2021’de atanan Melih Bulu sadece 6 ay dayanırken, onun yerine üniversite içinden Naci İnci kayyum olarak atandı. Ve bu atama ile birlikte Boğaziçi Üniversitesi ve kamuoyu, üniversitede uzun yıllar içinde geliştirilip uygulanan akademik ilkelerin teker teker çiğnendiğine tanık oldu. Buna karşılık Boğaziçililer bu tahribata karşı direnişlerini günlük protestolar, haftalık toplantılar, yayınlar ve di-

ğer faaliyetlerle sürdürdüler. Bu kitap yayına girerken dördüncü yılındaki bu direniş sadece Türk üniversiteleri içinde değil, dünya üniversite tarihindeki en önemli akademik direnişlerden biri, hattâ belki de en önemlisidir.

“Kabul Etmeyeceğiz, Vazgeçmeyeceğiz!” sloganıyla devam eden bu direnişin, aslında bilim ve akademi tarihinde her zaman olduğu gibi özgür ve özerk üniversitenin kazanmasıyla sona ereceğine inanıyorum.